Laima Vaitkunskienė

ŽVILIŲ PLOKŠTINIO KAPINYNO TYRINĖJIMAI

Tęsdamas Žvilių kapinyno kasinėjimus (žr. ATL 1982 ir 1983 metai, V., 1984, p. 101-104), MAII per paskutiniuosius dvejus metus dar atidengė 746 m^2 plotą (Nr. XVIII-XLII) ir ištyrė 99 kapus (Nr. 52-150).

Mirusieji laidoti nedeginti 120-240 cm ilgio ir 50-100 cm pločio duobėse. Mažesnės duobės kastos vaikams. Įkapės ir griaučių likučiai aptikti 35-130 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Kai kuriuose kapuose išlikusių karstų liekanos leido nustatyti, kad jie buvo skobtiniai, 130-180 cm ilgio bei 37-50 cm pločio. Jų dydis priklausė nuo mirusiųjų ūgio. Kapų duobių dugne dažnai pasitaikė įvairaus dydžio 1-4 (dažniausiai - 2) akmenys. Jie naudoti karstui paremti iš vienos arba iš abiejų pusių. Kapo sampile, dugne, abipus karsto likučių ar po jais būta degėsių.

Kai kuriuos kapus juosė akmenų vainikai, kurių išliko tik atskiros dalys. Jos būdavo aptinkamos kartais nuėmus ariamąjį žemės sluoksnį, o kartais net 50 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Geriau išsilaikiusios triaukštės vainikų sienelės siekė apie 45-55 cm (k. Nr. 70). Tarp akmenų vainikų likusiuose laisvuose ploteliuose kartais taip pat būdavo laidojama.

Griaučių likučiai, įkapių padėtis rodė, kad mirusieji buvo guldyti aukštielninki, galvomis dažniausiai į ŠV (35), ŠR (18), PR (17), PV (9), o kitokia kryptimi - tik vos vienas kitas individas. Gana ryški tendencija vyrus ir moteris laidoti priešingomis kryptimis. Ypač tai akivaizdu poriniame (Nr. 96-97) ir skirtingos lyties vaikų (Nr. 109-111) kapuose. Ten, kur vyrai laidoti su vaikais (lytis nenustatyta), pastarieji guldyti arba ta pačia, arba priešinga kryptimi (k. Nr. 82-83, 85-86, 126, 143). Dvigubame kape (Nr. 76) du vyrai gulėjo galvomis į ŠR.

Moterų kapuose retokai pasitaikė geležinių ylų, molinių ar akmeninių verpstukų, dar rečiau - peilių. Užtat nemaža buvo papuošalų: sidabrinių bei žalvarinių antkaklių, apyrankių, žiedų. Ypač būdinga moterų puošmena - 2 geležiniai lazdeliniai smeigtukai, kartais sujungti geležine ar žalvarine grandinėle. Šis krūtinės papuošalas būdavo padėtas mirusiajai prie galvos, juosmens srityje, ant krūtinės. Labai retai pasitaikydavo žalvarinių smeigtukų pora ar žalvarinis apgalvis. Dažnos apvaros, sudarytos iš įvairaus pavidalo ir įvairių spalvų stiklinių, rečiau gintarinių karolių, perskirtų žalvarinėmis įvijėlėmis, kartais dar įmaišant sidabrinių cilindrinių kabučių. Šių įkapių rasta ne tik moterų, bet ir vaikų, kartais net vyrų kapuose.

Vyrų kapuose galvūgalyje arba prie mirusiojo galvos ar abipus jos dėti įmoviniai kirviai, peiliai su diržu, rečiau - akmeninis galąstuvas, skiltuvas, titnago gabaliukas, metalu apkaustytas geriamasis ragas. Čia paprastai randami ir 1-2 įmoviniai ietigaliai. Mirusiojo drabužiai krūtinės srityje būdavo dažniausiai susegti geležiniu lazdeliniu smeigtuku, rečiau - žalvarine sege. Nedaugelis vyrų buvo papuošta antkakle, apyranke ar žiedu.

Ypač populiari įkapė buvo 1-2 gintaro ar įvairių spalvų emalio karoliukai - amuletai, kuriuos ir vyrai, ir moterys, ir vaikai nešiojo pririštus prie krūtinės papuošalų.

Kapų sampiluose įvairiame gylyje ir įvairiose vietose rasta nemaža pavienių grublėtos keramikos šukių. Iš retesnių dirbinių minėtinos žalvariu puoštos dėžutės, apeiginė keramika.

Kapai skiriami III-V a., išskyrus kapą Nr. 150, kuris priklauso X a.